

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 28 november 1946 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut, m. m.

I en till riksdagen den 11 oktober 1946 avlåten proposition, nr 355 — vilken hänvisats för behandling såvitt angår anslagsfråga till jordbruksutskottet och i övrigt till lagutskott, varefter den tilldelats andra lagutskottet — har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels jämlikt § 87 regeringsformen antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om förlängning av tiden för vissa servitut;

dels ock till Bidrag till gäldande av ersättning vid förlängning av vissa servitut å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet har propositionen hänskjutits till behandling av sammansatt andra lag- och jordbruksutskott.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande lagförslag är av följande lydelse:

»F ö r s l a g

till

L a g

om förlängning av tiden för vissa servitut.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Är servitut, som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som gäller till förmån för fastighet inom Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län, begränsat till viss tid, minst femton år, eller till fastighetsägarens livstid, och utgår giltighetstiden före den 1 januari 1960, skall servitutet likväl bestå intill nämnda dag.

Har på angivet sätt begränsad giltighetstid för sådant servitut utgått efter

den 31 december 1939 men utövas det oaktat vid 1946 års utgång alltjämt den med servitutet avsedda rättigheten, skall ock servitutet gälla till den 1 januari 1960.

2 §.

Tillskyndas genom förlängningen av servitutstiden den av servitutet besvärade fastigheten olägenhet av någon betydelse, vare denna fastighets ägare berättigad till ersättning därför av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller.

Ersättningsfrågor prövas av särskild nämnd. Anspråk på ersättning skall, vid talans förlust, framställas hos nämnden inom ett år från det förlängningen inträtt eller, i fall som avses i 1 § andra stycket, inom samma tid från det denna lag trätt i kraft.

3 §.

Nämnd varom i 2 § sägs skall bestå av tre ledamöter och tillsättas för område, som Konungen bestämmer. Ledamöterna, av vilka en tillika skall vara ordförande i nämnden, utses av Konungen. För envar av ledamöterna förordnas en suppleant.

Har inom nämnden var ledamot sin mening och kunna ej två meningar sammanjämkas, gälle ordförandens.

Mot nämndens beslut må talan icke föras.

4 §.

Ersättning till nämndens ledamöter skall utgå enligt de grunder, Konungen fastställer, och gäldas av allmänna medel.

5 §.

Sedan tre månader förflutit från det nämnden meddelat beslut, gånge efter överexekutors förordnande beslutet i verkställighet lika som domstols laga-kraftägande dom.

6 §.

Utöver vad i 2—4 §§ är stadgat skola beträffande nämnden bestämmelserna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän i tillämpliga delar gälla.

7 §.

Då servitutstid förlängts i enlighet med vad i denna lag sägs, skall servitutet gälla som om in-teckning till säkerhet därför beviljats den dag, från vilken förlängningen är att räkna. Skall den fastighet, som besväras av servitutet, säljas i den ordning utsökningslagen bestämmer, skall servitutet upptagas uti den i 107 § samma lag omnämnda förteckningen, därest det blivit anmält till auktionsförrättaren eller eljest är för honom känt.

Angående servitutets upphörande genom medgivande av ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gäller, skall vad i 7 a § lagen den 14 juni 1907 om servitut stadgas lända till efterrättelse.

8 §.

Närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1947.»

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet — i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande — hänvisa till propositionen.

Under återopande av jordbruksutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 35 hemställde riksdagen i skrivelse den 26 maj 1943, nr 247, att Kungl. Maj:t måtte i de avseenden, utskottet i sitt utlåtande berört, låta verkställa utredning angående de norrländska ägostyckningsinnehavarnas levnadsförhållanden och försörjningsbetingelser samt för riksdagen framlägga de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Den 17 december 1943 fattades beslut om igångsättande av utredning rörande åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. I samband därmed anmälde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet bland annat riksdagens berörda skrivelse.

På framställning av den i anledning av sagda beslut tillsatta norrlandskommittén uppdrog Kungl. Maj:t den 30 november 1945 åt häradshövdingen Å. Braunstein att såsom särskild utredningsman inom kommittén verkställa och till kommittén avlämna utredning angående det med riksdagens förenämnda skrivelse avsedda ämnet. Samma dag tillkallades enligt tidigare erhållet bemyndigande överlantmätaren E. Jung samt jordbrukarna P. Eliasson i Bäsksele och H. Sundberg i Bredåker att — jämte ledamöterna av kommittén direktören B. Holmbäck, filosofie doktorn E. Kempe och ledamoten av riksdagens andra kammare redaktören K. Mäler — såsom särskilda sakkunniga deltaga i överläggningar med utredningsmannen.

Med skrivelse den 24 juli 1946 har norrlandskommittén överlämnat en av utredningsmannen upprättad promemoria med förslag till lagstiftning rörande tidsbegränsade skogsservitut, vid vilken promemoria fogats särskilda yttranden av Jung, Holmbäck och Kempe; och har kommittén tillika i sin skrivelse framlagt eget förslag till lagstiftning i ämnet.

Över promemorian och skrivelsen ha efter remiss yttranden avgivits av kammarkollegiet, statskontoret, lantbruksstyrelsen, lantmäteristyrelsen, egnahemsstyrelsen, skogsstyrelsen, länsstyrelserna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, hushållningssällskapen, överlantmätarna, egnahemsnämnderna, skogsvårdsstyrelserna och jordbrukskommissionerna i samma län, fastighetsbildningssakkunniga ävensom Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Sveriges skogsägareförbund, Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Norrländska ägostyckningsinnehavarnas riksförbund, Norrlands skogsvårdsförbund samt Skogsindustriernas samarbetsutskott.

Utredningsmannens och norrlandskommitténs förslag.

Den av utredningsmannen utarbetade promemorian innehåller förslag till dels lag om förlängning av tiden för vissa servituts bestånd dels ock kungörelse angående statsbidrag till förlängning av giltighetstiden för servitut, som i lagen avses.

Enligt lagförslaget skulle på begäran av ägaren av sådan inom något av de norrländska länen belägen fastighet, till vars förmån till tiden begränsat skogsfångs- eller mulbetesservitut gällde, kunna meddelas förordnande, att servitutet mot ersättning skulle efter giltighetstidens utgång helt eller delvis för framtiden bestå. Fråga om förlängning av servitutstid och om ersättning därför skulle avgöras av särskild nämnd, tillsatt för område, som Kungl. Maj:t bestämde, och bestående av tre av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Nämndens prövning av dylik fråga skulle vid äventyr av talans förlust påkallas inom två år från den dag, lagen trätt i kraft. Förordnande om förlängning av servitutstid skulle få meddelas under förutsättning, att förlängningen vore av väsentlig betydelse för den fastighet, till vars förmån servitutet gällde, och icke tillskyndade den av servitutet besvärade fastigheten avsevärd olägenhet. Mot nämndens beslut skulle talan icke få föras. Av nämnden bestämd ersättning för förlängning av servitutstid skulle inom 180 dagar från det nämndens beslut meddelats nedsättas hos länsstyrelsen. Om nedsättningen i övrigt, om fördelning och utbetalande av nedsatt belopp samt om verkan därav skulle i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat för det fall att enligt lagen den 12 maj 1917 om expropriation särskild rätt till fastighet upplåtes; dock skulle beloppet kunna utbetalas direkt till ägaren av den fastighet, som av servitutet besvärades, där det vore väsentligen utan betydelse för annan rättsinnehavare i avseende å fastigheten. Sedan nedsättning skett, skulle beträffande servitutet gälla vad i lag finnes föreskrivet om servitut, som ej är till tiden begränsat. Ersättning till nämndens ledamöter skulle gäldas av allmänna medel, och vardera parten skulle, där ej särskilt förhållande till annat föranledde, vidkännas sina kostnader å förfarandet inför nämnden. Från lagens tillämpning skulle servitut, som besvärade kronan tillhörig fastighet, vara undantaget.

Förslaget till kungörelse angående statsbidrag innefattar i huvudsak följande. Av statsmedel skulle kunna beviljas bidrag till förlängning av giltighetstiden för servitut, som avsåges i lagen. Bidrag skulle utgå, om och i den mån ägaren av den fastighet, till vars förmån servitutet gällde, därav vore i behov, samt kunna uppgå till högst åttio procent av den för förlängningen bestämda ersättningen, dock icke till mera än 3 000 kronor. Ansökan om bidrag skulle ingivas till vederbörande egnahemsnämnd samt åtföljas av antingen med stöd av lagen meddelat beslut om förlängning av servitutstiden eller skriftligt avtal, varigenom servitutstiden förlängts till att avse all framtid. Därest förlängningen grundades på avtal, skulle ansökningen vara egnahemsnämnden till handa inom två år från den dag, kungörelsen trätt i

kraft. Innan egnahemsnämnden meddelade beslut i ärende rörande bidrag till sådan förlängning som sist nämnts, skulle egnahemsnämnden rörande förlängningen och den för densamma bestämda ersättningen inhämta yttrande från den nämnd, som enligt lagen hade att avgöra fråga om förlängning av servitutstid och om ersättning därför; och bidrag till förlängningen skulle ej få beviljas utan så vore, att nämnden funne förlängningen vara av väsentlig betydelse för den fastighet, till vars förmån servitutet gällde, och icke tillskynda den av servitutet besvärade fastigheten avsevärd olägenhet. Beviljat bidrag skulle, där förordnande om servitutstidens förlängning meddelats, inom tid, som för nedsättande av den därför bestämda ersättningen vore föreskriven, av egnahemsnämnden tillställas länsstyrelsen. Hade avtal om förlängningen träffats, skulle bidraget av egnahemsnämnden utbetalas till ägaren av den fastighet, som av servitutet besvärades, eller, om ersättningen för förlängningen visades ha blivit i sin helhet gulden av sökanden, till denne.

Jämväl den av norrlandskommittén avlätna skrivelse, med vilken utredningsmannens promemoria överlämnats, innefattar utkast till dels lag om förlängning av tiden för vissa servituts bestånd dels ock kungörelse angående statsbidrag vid sådan förlängning.

Lagutkastet innebär, att sådant till förmån för fastighet inom något av norrlandslänen gällande skogsfångs- eller mulbetesservitut, som begränsats till viss tid av tjugu år eller däröver eller till fastighetsägarens livstid, skulle, om giltighetstiden utginge före den 1 januari 1955, oberoende av sådan tidsbegränsning på oförändrade villkor bestå intill nämnda tidpunkt.

Enligt utkastet till kungörelse skulle ägare av fastighet, som belastades av servitut, för vilket giltighetstiden förlängts enligt lagen, kunna, där förlängningen vållade honom synnerlig olägenhet, med hänsyn härtill komma i åtnjutande av årligt utgående understöd av statsmedel med skäligt belopp. Ansökan om statsunderstöd skulle ingivas till vederbörande egnahemsnämnd, som hade att besluta i ärendet.

Beträffande motiveringen till de av utredningsmannen och norrlandskommittén framlagda författningsförslagen ävensom i fråga om de i anledning av utredningsmannens förslag uttalade särskilda meningarna av förut omförmälda tre sakkunniga hänvisas till bilagor vid propositionen.

Remissyttrandena.

Behovet av lagstiftningsåtgärder på förevarande område har icke i något av de avgivna yttrandena ifrågasatts; av åtskilliga hörda myndigheter och sammanslutningar har detta behov tvärtom ytterligare understrukits. Från flertalet håll har, liksom från norrlandskommitténs sida, betonats önskvärdheten av att skogsservituten, såväl de till tiden begränsade som de för alltid gällande, efter hand avvecklades. Med hänsyn härtill och under hänvisning till den planerade rationaliseringen på jordbruksområdet har en för-

längning tills vidare eller för viss kortare tidrymd av de tidsbegränsade servituten ansetts vara att föredraga framför en förlängning, innebärande att servituten bleve för alltid gällande. Från andra håll åter har på grund av den betydelse, de till tiden inskränkta servituten äga för de härskande fastigheterna, framhållits såsom lämpligt, att servituten — såsom utredningsmannen avsett — bleve fast och för all framtid knutna till fastigheterna. Även där denna åsikt omfattats, har emellertid under åberopande av jordbruksrationaliseringen genomgående intagits den ståndpunkten, att det för närvarande vore mest tillrådligt att stanna vid en provisorisk förlängning av servituten. Det av norrlandskommittén framförda förslaget om en dylik förlängning har således vunnit allmän anslutning. Mot det sätt, på vilket enligt kommitténs mening förlängningen borde genomföras, ha emellertid i flera yttranden betänkligheter uttalats. Dessa betänkligheter hänföra sig särskilt till det förhållandet, att något vederlag för förlängningen principiellt ej skulle utgå.

Departementschefens anförande vid lagrådsremissen.

Vid remiss av lagförslaget till lagrådet anförde departementschefen följande:

»Såsom framgår av utredningen finnas i Norrland talrika skogsfångs- och mulbetesservitut, vilkas giltighetstid är inskränkt till ett visst antal år eller till servitutsinnehavarens livstid. Dessa servitut ha till största delen bildats i slutet av förra och början av detta århundrade i samband med ägostyckningar å de stora trävarubolagens fastigheter eller i anslutning till försäljningar av avsåndrade lägenheter. Eftersom tiden för servitutens bestånd synnerligen ofta bestämts till femtio år, komma inom en nära framtid många av servituten att förfalla. Ägarna av de fastigheter, till vilkas förmån servituten gälla, befinna sig i allmänhet i mycket knappa ekonomiska omständigheter. Servitutens upphörande skulle därför få till följd, att dessa fastighetsägares redan nu bekymmersamma ställning ytterligare förvärrades. I likhet med utredningsmannen och norrlandskommittén anser jag under sådana förhållanden påkallat, att åtgärder för att trygga fastighetsägarnas behov av de nyttigheter, servituten avse, nu komma till stånd.

Närmast till hands skulle måhända ligga att genom en lagstiftning göra det möjligt att med erforderlig skogs- och betesmark komplettera sådana servitutsberättigade fastigheter, som för sitt bestånd nu äro och framdeles kunna förväntas bliva i behov av skogsprodukter och bete. Emellertid skulle, såsom av utredningsmannen framhållits, en lagstiftning av antytt innehåll innebära, att de tidsbegränsade servituten finge en avsevärt förmånligare ställning än den, som de för alltid bestående servituten jämligt gällande lagregler intaga. En dylik lösning av problemet synes i betraktande härav icke böra ifrågakomma. Enligt min mening synes man för närvarande böra begränsa sig till att — såsom jämväl av utredningsmannen och kommittén förordats — förlänga tiden för de ifrågavarande servitutens bestånd.

Utredningsmannen och kommittén ha emellertid utformat sina förslag till en sådan lagstiftning på olika sätt. Utredningsmannen har föreslagit, att de till tiden inskränkta servituten skulle förlängas att gälla för alltid. Förlängningen skulle, då överenskommelse därom icke kunde träffas, åvägabringas genom ett förenklat expropriationsförfarande. Genom särskild prövning skulle för varje fall servitutets betydelse för den härskande fastigheten och dess inverkan å den tjänande konstateras, och därest förlängning av servitutets giltighetstid ansåges böra äga rum, skulle ersättning för förlängningen fastställas att utgå till dem, som därtill vore berättigade. Till gäldandet av denna ersättning skulle den härskande fastighetens ägare kunna erhålla bidrag av statsmedel. Möjlighet att erhålla dylikt bidrag skulle föreligga jämväl för den händelse servitutsförlängning kommit till stånd på frivillighetens väg. Enligt kommitténs förslag åter skulle förlängningen avse endast en relativt kort tidrymd och genomföras direkt genom föreskrift i lag. För förlängningen skulle i princip intet vederlag utgå. Ägare av servitutsbelastad fastighet skulle dock, då särskilt skäl därtill föranledde, i anledning av förlängningen kunna komma i åtnjutande av understöd med skäligt belopp. Sådant understöd skulle helt bestridas av allmänna medel.

Ett godtagande av utredningsmannens förslag skulle otvivelaktigt medföra vissa fördelar. Därigenom skulle först och främst trygghet för framtiden med avseende å möjligheten att erhålla tillgång till skogsprodukter och bete tillskapas för ägarna av de fastigheter, om vilka här är fråga. Vidare skulle på grund av den individuella prövning, varje servitutsförhållande komme att underkastas, förlängning av servitutstid icke behöva förekomma i andra fall än sådana, där förlängningen vore erforderlig för den härskande fastigheten och ej alltför olämplig för den tjänande. Ytterligare skulle efter åvägabragt servitutsförlängning bliva möjligt att, där så funnes lämpligt, lokalisera ett servitut, för vars begagnande visst ställe ej blivit bestämt, eller ersätta ett servitut med äganderätt till mark, som svarade mot servitutsförmånerna.

Dessa fördelar kunna däremot icke vinnas, därest det av norrlandskommittén framlagda förslaget godtages. Detta förslag grundas på den uppfattningen, att en avveckling av skogsservituten, vare sig dessa till tiden äro begränsade eller obegränsade, bör eftersträvas, ävensom på farhågor för att en blivande rationalisering av jordbruket i dessa trakter skulle kunna försvåras, därest de tidsbegränsade servituten förlängdes att gälla för all framtid. Det lär icke kunna förnekas, att berörda farhågor äga fog för sig. I detta sammanhang synes också böra beaktas, att det, såsom i en del yttranden antytts, i samband med rationaliseringens genomförande torde bliva möjligt att i icke obetydlig utsträckning förverkliga vad i nu förevarande hänseende ytterst eftersträvas. Med hänsyn till nu angivna omständigheter förefaller mig en förlängning av de ifrågavarande servitutens giltighetstider under en lämpligt avpassad tidrymd vara att föredraga framför servitutens omändrande till servitut utan tidsbegränsning.

I vissa yttranden har anmärkts, att den tid för förlängningen, som av norr-

landskommittén förordats, vore väl knappt tilltagen. Jämväl enligt min mening bör, till undvikande av att förnyad förlängning skall behöva tillgripas, berörda tid något utökas. Jag ansluter mig härutinnan till deras mening, som ansett tiden böra utsträckas till den 1 januari 1960.

Förlängningen synes, såsom norrlandskommittén föreslagit, böra genomföras generellt.

Bland de hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha meningarna varit delade därom, huruvida ersättning för det tvångsingrepp, som den föreslagna servitutsförlängningen innebär, bör utgå eller icke. Därest man — såsom enligt min uppfattning är riktigt — i likhet med fastighetsbildnings-sakkunniga anser, att ett jämlikt lagstiftningen till tiden förlängt servitut i avseende å förmånsrätten ej bör äga bättre rätt än om förlängningen skett genom avtal, blir förevarande spörsmål inskränkt till att gälla allenast frågan, om ersättning till ägaren av den servitutsbelastade fastigheten bör utgå eller ej.

Enligt norrlandskommitténs förslag skulle ersättning för förlust eller skada, som tillskyndas ägaren av den tjänande fastigheten i anledning av servitutsförlängningen, icke utgå. En bestämmelse av dylik innebörd kan givetvis ingiva principiella betänkligheter med hänsyn till hittills gällande regler för liknande fall. Jag anser mig emellertid i betraktande av vad i ärendet förekommit kunna förorda en begränsning av rätten för den tjänande fastighetens ägare till ersättning till att avse de fall, då förlängningen medför märklig olägenhet för hans fastighet.

Såsom utredningsmannen framhållit torde det vara principiellt riktigt, att den ersättning för servitutsförlängning, som finnes böra utgå, skall gäldas av ägaren av den fastighet, till vars förmån förlängningen sker. Med hänsyn till den ekonomiska ställning, de servitutsberättigade fastigheternas ägare i regel intaga, torde det emellertid bliva nödvändigt, att staten för ändamålet lämnar bidrag av allmänna medel. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Vidkommande spörsmålet, vem som skall fastställa huruvida förutsättning för utbekommande av ersättning är för handen och, där så finnes vara förhållandet, jämväl bestämma det belopp, vartill ersättningen bör skattas, synes avgörandet härutinnan böra överlämnas åt skiljemän. Skiljemannaförfarandet läser kunna anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som av utredningsmannen uppställts beträffande den med hans lagförslag avsedda nämnden. Sålunda torde nämnd böra tillsättas för område, som Kungl. Maj:t bestämmer, och utseendet av ledamöter i nämnden uppdragas åt Kungl. Maj:t. Jag utgår härvid från att vid valet av ledamöter i möjligaste mån beaktas de olika intressen, som beröras av ifrågavarande åtgärder. Anspråk på ersättning torde böra väckas inom viss kortare tid efter det servitutsförlängningen trätt i kraft. Tiden synes kunna bestämmas till ett år. Underlåtenhet att iakttaga tiden för talans anhängiggörande läser böra medföra den påföljd, att rätten till ersättning går förlorad. För förfarandet inför nämnden synas föreskrifterna i gällande lag om skiljemän i till-

lämpliga delar böra lända till efterrättelse, och nämndens beslut torde ej böra få överklagas. Gottgörelse till nämndens ledamöter för deras arbete och omkostnader bör utgå av allmänna medel enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Beträffande frågan, vilka tidsbegränsade servitut som genom lagstiftningen böra förlängas, har norrlandskommittén — i anslutning till den av utredningsmannen uttalade, otvivelaktigt riktiga åsikten, att där en fastighet innehar servitut för tillgodoseende av ett rent tillfälligt behov förlängning av servitutstiden ej bör komma till stånd — ansett lämpligt, att från förlängning undantoges servitut med en giltighetstid understigande tjugu år. Det sålunda av kommittén föreslagna undantaget synes mig vara väl omfattande. Andra servitut än sådana, för vilka giltighetstiden utmätts kortare än femton år, böra enligt min mening icke uteslutas från förlängningen.

Av den undersökning rörande förekomsten av tidsbegränsade servitut, som av utredningsmannen företagits, framgår, att de tider, vilka bestämts för servitutens bestånd, ännu ej i större utsträckning utlupit. Berörda undersökning giver jämväl vid handen, att på vissa håll förekommer att servitut, vilka på grund av giltighetstidens utgång redan förfallit, det oaktat alltjämt få opåtal utövas. Det synes högeligen önskvärt, att den trygga ställning, som genom den nya lagstiftningen beredes innehavaren av ett ännu gällande servitut med inskränkt utövningstid, får åtnjutas även av den, som oaktat det honom tillkommande servitutet på senare tid förlorat sin giltighet fortfarande utnyttjar detsamma utan gensaga från den tjänande fastighetens ägare. Jag anser mig för den skull böra föreslå, att berörda lagstiftning erhåller tillämpning också å servitut, som visserligen utgått efter den 31 december 1939 men likväl ännu utövas.

Fastighetsbildningssakkunniga ha föreslagit, att vad i 7 a § servitutslagen stadgas beträffande möjlighet att bringa i lagrummet avsedda servitut att upphöra genom avtal skulle givas tillämplighet å servitut, som enligt den nu avsedda lagstiftningen blivit förlängt. De skäl, som av de sakkunniga i detta hänseende åberopats, finner jag välgrundade. Jag ansluter mig därför till förslaget.

I betraktande av att tiden för vissa servitut, om vilka här är fråga, i någon utsträckning börjat utgå, synes önskvärt, att den nu förordade lagstiftningen träder i kraft redan den 1 januari 1947.

Såsom förut framhållits befinna sig ägarna av de fastigheter, beträffande vilka förlängning av servitutstiden avses skola komma i fråga, vanligen i synnerligen knappa ekonomiska omständigheter. I sådant fall, då ersättning för förlängningen kommer att utgå, torde för den skull i regel den servitutsberättigade fastighetens ägare icke vara i stånd att av egna medel gälda ersättningen. Möjlighet att för bestridande av denna utgift erhålla statsbidrag synes därför böra stå honom till buds.

Vid uppställandet av regler angående beviljandet av statsbidrag synes det av utredningsmannen härom framlagda förslaget i stort sett kunna godtagas.

Sålunda torde frågan, om och med vilket belopp bidrag skall utgå, böra göras beroende av vederbörande sökandes behov. Vidare lär handhavandet av bidragsverksamheten böra uppdragas åt egnahemsnämnderna. Därest ansökningsen ej avser större del av ersättningsbeloppet än åttio procent, bör beslut i ärendet få meddelas av nämnden, medan däremot ansökan om högre bidrag — vilket i vissa fall torde bliva erforderligt — synes böra hänskjutas till egnahemsstyrelsens avgörande.

Det är uppenbarligen svårt att nu kunna bilda sig någon mera bestämd uppfattning om i vilken grad statsbidrag kommer att begäras för ifrågavarande ändamål. Med hänsyn till de förhållandevis restriktiva bestämmelser, som, enligt vad jag förut förordat, böra gälla för erhållande av ersättning vid servitutsförlängning, synes man emellertid kunna utgå från att behovet av statsbidrag icke kommer att bliva av någon större omfattning. För ändamålet torde nu böra äskas ett särskilt anslag å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår. Anslaget, som torde böra upptagas under benämningen Bidrag till gäldande av ersättning vid förlängning av vissa servitut, synes böra givas förslagsanslags natur och upptagas till ett belopp av 10 000 kronor. Från anslaget torde även kunna utgå kostnaderna för förenämnda skiljenämnd.

I enlighet med vad i det föregående anförts har jag inom jordbruksdepartementet låtit upprätta förslag till *lag om förlängning av tiden för vissa servitut*, vilket lagförslag torde såsom *Bilaga 1* få fogas vid detta protokoll.¹ Erforderliga tillämpningsföreskrifter torde få meddelas av Kungl. Maj:t.»

Lagrådet.

Lagförslaget föranledde följande yttranden inom lagrådet:

1 §.

Justitierådet Nissen:

Förslaget innebär en generell förlängning av här avsedda servitut i den mån deras giltighetstid från början varit begränsad till viss tid, minst 15 år, eller till den servitutsberättigade fastighetens ägares livstid. Frånsett att härigenom regeln kommer att gälla även servitut som icke äro av den betydelse, att beträffande dem särskilda åtgärder äro erforderliga, kommer förlängningen att bli oberoende av servitutshavarens vilja. Visserligen torde förlängningen oftast komma att innebära en vinst för servitutshavaren, men med hänsyn till den ersättningsskyldighet som kan drabba den sistnämnde synes den föreslagna ordningen ägnad att väcka viss principiell betänklighet, vars praktiska betydelse stegras därest vad lagrådet nedan under 2 och 3 §§ kommer att anföra rörande ersättningsskyldigheten vinner beaktande. Det synes därför böra stå servitutshavaren öppet att avstå från förlängning av servitutstiden. Det torde med särskild hänsyn till det

¹ Beträffande ifrågavarande bilaga hänvisas till propositionen.

i utsikt ställda statsbidraget icke föreligga risk att denne skall av kortsynta bevekelsegrunder låta förmå sig härtill av den besvärade fastighetens ägare, därest servitutet är av verklig betydelse. Sådant avstående som här avses torde icke behöva göras innan prövning av frågan om ersättning påkallas men bör för att kunna beaktas ske innan beslut i ersättningsfrågan meddelas.

2 och 3 §§.

Lagrådet:

Det tvångsingripande som den tillämnade förlängningen av giltighetstiden för vissa skogsfångs- och mulbetesservitut innebär skall enligt 2 § ägare av tjänande fastighet vara pliktig tåla utan rätt till gottgörelse i vidare mån än att han, om förlängningen tillskyndar hans fastighet märklig olägenhet, är berättigad till engångsersättning därför. I denna del avviker förslaget från de principer vilka pläga läggas till grund då genom civilrättslig lagstiftning tvångsvis göres ingrepp i bestående rättigheter. Av gällande rättsgrundsatser anses nämligen följa, att av sådant ingrepp orsakad förmögenhetsförlust skall ersättas. Den långtgående begränsning av rätten till gottgörelse som förslaget stadgar motiveras i remissen endast med en hänvisning till vad i ärendet förekommit. Närmast lärer härmed åsyftas det förhållandet att Sveriges skogsägareförbund i avgivet yttrande förklarar sig — ånskönt förfarandet vore principiellt förkastligt — kunna, om ock allenast med tvekan, tillstyrka norrlandskommitténs förslag, vilket innebar att servitutsförlängning skulle ske utan vederlag. Väl torde detta uttalande få anses representativt för de till förbundet anslutna stora skogs- och trävarubolagen. Och enligt vad utredningen i lagstiftningsärendet visar är det till större delen å dem tillhörig mark som ifrågavarande servitut upplåtits. Nämda förslag var emellertid i vissa hänseenden mindre ingripande än det nu föreliggande. Vidare framgår, att fastigheter, vilka besväras utav servitut av hithörande slag, i ej obetydlig omfattning tillhöra mindre bolag och enskilda. Även om det på grund av förbundets uttalande bör antagas, att från de stora bolagens sida erinran ej göres mot den lösning som i förslaget givits åt ersättningsproblemet, kan näppeligen något motsvarande medgivande presumeras beträffande omförmälda mindre bolag och enskilda fastighetsägare, inom vilkas krets tvivelsutan finnas jämväl personer i knappa ekonomiska villkor. Tillräcklig grund för att här frångå vad som i allmänhet tillämpas beträffande rätt till ersättning synes följaktligen icke vara för handen. Med hänsyn till det anförda hemställas att åt ifrågavarande bestämmelse gives det innehåll att, om genom förlängningen av servitutstiden förlust uppstår för den av servitutet besvärade fastigheten, dennas ägare skall vara berättigad till ersättning därför av ägaren till den fastighet till vars förmån servitutet gäller. Det torde icke behöva befaras, att i följd av denna avfattning av ersättningsstadgandet det allmännas utgifter — i form av de uti remissen omnämnda statsbidragen — skola komma att ökas i sådan utsträckning att lagstiftningens genomförande blir alltför kostsamt. Tvärtom bör man kun-

na räkna med att även under de nu föreslagna betingelserna åtminstone de större skogsbolagen icke skola göra gällande anspråk på gottgörelse.

Den i 3 § tredje stycket i det remitterade förslaget upptagna bestämmelsen står icke i närmare sammanhang med övriga stadganden i sagda paragraf. Bättre överskådlighet skulle vinnas, om i ett andra stycke av 2 § upptagas föreskrifter att ersättningsfrågor prövas av särskild nämnd och att anspråk på ersättning vid talans förlust skall framställas hos nämnden inom de tider som angivas i 3 § tredje stycket i förslaget. I 3 § skulle då bibehållas de regler om nämnd vilka återfinnas i andra, fjärde och femte styckena av paragrafen.

5 §.

Lagrådet:

Då av särskild nämnd meddelat beslut ej lämpligen bör gå i verkställighet förrän fråga om statsbidrag hunnit prövas, föreslås sådan lydelse av förevarande paragraf att viss tid, lämpligen tre månader, skall hinna förflyta mellan beslutet och verkställigheten.

7 §.

Justitieråden Lawski och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Genom stadgandet i första stycket avses att fastslå, att servitutsrätt efter förlängningen skall stå tillbaka för alla andra rättigheter som finnas i fastigheten vid tidpunkten för förlängningen. Såsom stadgandet avfattats synes det emellertid ytterligare innebära, att trygghet för servitutets bestånd — här som vid på avtal grundade servitut i allmänhet — uppkommer först då servitutet blivit i vanlig ordning in-tecknat. Frånsett att det kan vara tvivel underkastat, huruvida en sådan in-teckning kan meddelas i vissa av här ifrå-gavarande fall, nämligen då förlängning sker av servitut, som tillkommit genom beslut vid ägostyckning, eller av servitut, för vilket giltighetstiden utgått men som ändock faktiskt utövas, medför kravet på in-tecknande den olägenheten, att ägaren till den härskande fastigheten får löpa risken att, innan in-teckning för servitutet blivit sökt, den tjänande fastigheten överlåtes utan förbehåll om servitutets bestånd eller att nya, framför servitutsrätten gällande rättigheter i den tjänande fastigheten uppkomma, vartill kommer att han måste vidkännas kostnaden för in-tecknandet. En dylik reglering skulle i åtskilliga fall kunna göra värdet av den föreslagna lagstiftningen illusorisk icke blott på den grund, att in-teckningsansökningen icke kommer att ske omedelbart, utan framför allt därför, att behovet av in-tecknande ofta skulle komma att förbises. Med lagens syfte torde bäst överensstämma, att den härskande fastighetens ägare omedelbart och utan att belastas med kostnad för in-teckningsåtgärd erhåller den rätt som förslaget avser att tillförsäkra honom. Därvid bör dock beaktas, att det ej är möjligt att skydda en dylik rätt vid exekutiv försäljning, om ej servitutshavaren eller annan sörjer för att rätten blir känd för auktionsförrättaren. I enlighet med det

sagda och med hänsyn till ifrågavarande lagstiftnings art och begränsade räckvidd synes kunna förordas att förevarande stycke får det innehåll, att då servitutstid förlängts i enlighet med vad i den föreslagna lagen sägs, skall servitutet gälla som om inteckning till säkerhet därför beviljats den dag, från vilken förlängningen är att räkna, samt att, om den fastighet som besväras av servitutet skall säljas i den ordning utsökningslagen bestämmer, servitutet skall upptagas uti den i 107 § samma lag omnämnda förteckningen, därest det blivit anmält till auktionsförrättaren eller eljest är för honom känt. En sådan jämkning skulle stå i god överensstämmelse med andra stycket i paragrafen, vilket förlorar en väsentlig del av sin betydelse, om det står den härskande fastighetens ägare fritt att låta servitutet förfalla genom att ej söka inteckning. Att en tyst företrädesrätt uppkommer genom vad här föreslagits synes icke ägnat att väcka avgörande betänkligheter. Förevarande lagstiftning bör medföra att envar som träffar avtal med ägare till fastighet i de län lagstiftningen berör har att räkna med förefintligheten av dylika i gravationsbeviset ej redovisade rättigheter; jämför den genom lagen den 30 april 1937 verkställda ändringen i 3 § servitutslagen.

Det har ej undgått vår uppmärksamhet att det skydd den här förordade anordningen ger icke avser tiden innan förlängningen för varje servitut tager sin början och att konsekvensen kunde tänkas kräva att motsvarande skydd beredes de servitut av samma slag, vilkas giltighetstid ej utlöper före år 1960. Vi ha emellertid icke ansett detta förhållande böra utgöra hinder att så effektivt som möjligt skydda de rättigheter, för vilkas bestånd nu vidtagas särskilda lagstiftningsåtgärder, i vissa fall med ekonomisk uppoffring för det allmänna.

Justitierådet Gyllenswärd:

Enligt första stycket av 7 § skall efter servituttidens förlängning beträffande förhållandet till annan särskild rätt till den tjänande fastigheten så anses som om förlängningen skett genom avtal. Härav följer, att vid frivillig överlåtelse av nämnda fastighet servitutet bortfaller, därest det icke blivit intecknat och ej heller vid överlåtelsen gjorts förbehåll om servitutets bestånd. Vid exekutiv försäljning åter fordras städse dylikt förbehåll för att servitutet skall gälla mot den nye ägaren. I öppen dag ligger, att vad nu sagts kan innefatta en fara för viss inskränkning i den föreslagna lagstiftningsåtgärdens effektivitet. Att tillfredsställande bemästra detta problem synes å andra sidan alldeles icke lätt. En lösning vore att åt servitut av detta slag i allt giva ställning av s. k. tvångsservitut, varigenom det överhuvud aldrig skulle kunna upphöra vid överlåtelse av den tjänande fastigheten. Denna väg beträddes vid 1937 års ändring i 3 § servitutslagen med avseende å vissa däri omförmälda icke tidsbegränsade skogsfångs- och mulbetesservitut. Mot anordningen möter dock i nu förevarande fall hinder redan av den anledningen att man — till undvikande bl. a. av ytterligare, invecklade och till sin omfattning svåröverskådliga, ersättningsspörsmål — överhuvud icke velat, fränsett tidsförlängningen, bereda servitutet en bättre ställning än det för närvarande

äger gentemot annan rätt till den tjänande fastigheten. Med hänsyn till kredit- och framför allt omsättningsintressen skulle detta ock medföra olägenheter, såframt ej åtgärden förknippades med införande av särskilda föreskrifter till möjliggörande av upplysning rörande servitutets förefintlighet. Väl ansåg man sig vid genomförande av nyssnämnda ändring i 3 § servitutslagen kunna underlåta att meddela dylika föreskrifter. Men uttryckligen framhölls, att lagändringen kunde försvaras blott på den grund att de servitut densamma avsåg så gott som alltid vore intecknade. Och något motsvarande skäl kan ej åberopas i fråga om de tidsbegränsade servituten; dolda sådana måste tänkas komma att i stor utsträckning föreligga. Uppenbarligen skulle en åtgärd för vinnande av publicitet endast kunna utgöras av inskrivning i fastighetsboken. Infördes stadgande härom, skulle man i själva verket ej behöva gå så långt som i 3 § servitutslagen utan kunna begränsa sig till att giva servitutet endast den rätt som det skulle äga, om det utgjorde servitut för vilket inteckning meddelats den dag inskrivningen (eventuellt ansökan därom) skedde; och nyssnämnda särskilda ersättningsfrågor skulle då icke uppkomma. Av lätt insedda skäl torde det emellertid icke vara lämpligt att med avseende å denna — i avvidan på förestående åtgärder för rationalisering av de hithörande jordbruken högst tillfälliga — lagstiftning tillgripa ett inskrivningsförfarande av angiven art med därav betingade kostnader och besvär. Med hänsyn till de svårigheter vilka sålunda vid båda alternativen inställa sig synes försvarligt att stanna vid den enkla — rent automatiska — förlängningsåtgärd som avses med departementsförslaget. Att i praktiken olägenheterna härav skulle bli alltför betydande är knappast antagligt. Beträffande det stora flertalet tjänande fastigheter läser exekutiv försäljning under den tid förlängningen skulle gälla näppeligen komma i fråga. Och vid frivillig försäljning torde den skadeståndsskyldighet som, i händelse förbehåll om servitutets bestånd uraktlåtes, uppstår för ägaren av den härskande fastigheten utgöra ett kraftigt incitament till att uppställa sådant förbehåll. Härtill kommer, att åtminstone i vissa fall den härskande fastighetens ägare synes äga möjlighet att genom inteckning skydda sin rätt. Skulle det oaktat i något fall servitutet i följd av den tjänande fastighetens försäljning komma att upphöra, är måhända ej heller uteslutet, att denna omständighet kan beaktas i samband med förutberörda rationaliseringslagstiftning, i förhållande till vilken det remitterade förslaget är avsett att utgöra ett provisorium.

Departementschefens anförande i anledning av lagrådets yttranden.

Vid propositionens avlåtande till riksdagen anförde departementschefen följande:

»Lagrådets hemställan om ändrade bestämmelser rörande frågan om ersättning i anledning av sådan servitutsförlängning, som avses med det remitterade lagförslaget, synes ha tillkommit närmast med tanke på de fall, då den

servitutsbelastade fastigheten äges av ett mindre bolag eller en enskild person i knappa ekonomiska villkor. Enligt min mening skulle emellertid även med den lösning, ersättningsfrågan erhållit i förslaget, en dylik fastighetsägares intresse bli i huvudsak tillgodosett. I de flesta fall torde nämligen en fastighetsägare icke ha betraktat ett å hans fastighet vilande servitut av ifrågasvarande slag som någon tunga för fastigheten, och ur hans synpunkt har i allmänhet rättigheten icke ansetts ha något penningvärde. Det synes undersådana förhållanden knappast rimligt att i dylika fall fastighetsägaren skall kunna påkalla ersättning för rättighetens utövande i fortsättningen och samtidigt därmed måhända betunga statsverket med kostnader för ersättningens bestämmande, vilka icke kunna anses stå i skälig proportion till den ersättning, som kan komma att fastställas. I anslutning till lagrådets yttrande har jag dock ansett mig böra förorda, att en mindre jämkning i förslaget företages så att ersättningsrätten göres beroende av om förlängningen tillskyndar den tjänande fastigheten olägenhet av någon betydelse.

De av lagrådet och dess majoritet förordade ändringarna i övrigt i lagförslaget har jag icke funnit anledning motsätta mig. Däremot har jag ej funnit skäl föreligga att i det hänseende, en av lagrådets ledamöter berört, göra ändring i vad förut av mig föreslagits.

I anslutning till vad jag sålunda anfört har det remitterade förslaget undergått överarbetning inom jordbruksdepartementet. I samband härmed ha vissa jämkningar av rent formell art vidtagits i förslaget.

Såsom framgår av vad jag vid lagrådsremissen anfört torde till täckande av kostnaderna för den föreslagna lagstiftningens genomförande böra anvisas ett förslagsanslag å 10 000 kronor.»

Utskottet.

Av en vid 1943 års riksdag väckt motion angående de norrländska ägo- styckningsinnehavarnas levnadsförhållanden och försörjningsbetingelser för- anleddes jordbruksutskottet (utlåtande nr 35) att uppmärksamma, utom annat, problemet huruvida och i vad mån en tvångsvis genomförd proviso- risk förlängning a:v gillighetstiden för tidsbegränsade skogsfångs- och mul- betesservitut kunde åvägbringas, därvid utskottet förklarade, att detta be- tydelsefulla spörsmål borde göras till föremål för en snar undersökning. På hemställan av jordbruksutskottet anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om utredning i ämnet.

Den numera verkställda utredningen visar såsom väntat, att det i Norrland finnes talrika skogsservitut, tillkomna huvudsakligen omkring det senaste sekelskiftet och gällande visst antal år — ofta 50 år — eller på servitutsinne- havarnas livstid. Dessa servitut upphöra följaktligen förr eller senare, vil- ket för de servitutsberättigade fastigheternas ägare, varav flertalet befinner sig i knappa ekonomiska omständigheter, kommer att medföra en kännbar försämring i deras möjligheter att reda sig på sina brukningsdelar. Under

sådana förhållanden finner jämväl det sammansatta utskottet angeläget vara, att åtgärder skyndsamt vidlagas för att tillförsäkra ifrågavarande jordbruk fortsatt tillgång till nödiga skogsprodukter och bete.

Bland de uppslag, som dryftats i syfte att varaktigt tillrättalägga förhållandena på förevarande område, är det närmast tvenne lösningar som ifrågasatts. Medan den ena tagit sikte på att utöka fastigheterna med erforderlig skogs- och betesmark, har man i det andra fallet tänkt sig en förlängning av förefintliga servitut. Enligt utskottets mening bör målet vara att där så lämpligen kan ske genomföra marktilldelning — på frivillighetens väg eller genom lagstiftning. Icke minst ur skogsvårdssynpunkt synes det önskvärt att få bort skogsservituten eller att åtminstone lokalisera dessa, där det icke låter sig göra att ersätta dem med äganderätt till mark, motsvarande servitutsförmånerna. I strävandena att åstadkomma rationella brukningsdelar bör det utgöra ett viktigt led att själva fastigheterna förses med erforderliga markslag. Spörsmålet om avstående av mark för nu ifrågavarande ändamål torde emellertid vara så nära förbundet med den aktuella frågan om lagstiftning för förstärkning av ofullständiga jordbruk i allmänhet, att detsamma icke lämpligen bör utbrytas ur sitt nämnda större sammanhang. Med beaktande härav anser sig utskottet i likhet med departementschefen böra tillvidare stanna vid att tillstyrka genomförandet av en anordning för förlängning av ifrågavarande servitutsrättigheter.

Eftersom utskottet av nyssberörda skäl betraktar den i sist angivna syfte ifrågasatta servitutslagstiftningen såsom ett provisorium, synes det försvarligt att härigenom söka tillskapa enklast möjliga förfarande, även om ett sådant i vissa hänseenden kan framstå såsom i någon mån summariskt. En generell prolongering av servitutsiderna torde sålunda vara att föredraga framför en prövning i varje särskilt fall. Likaså bör den utökade giltighetstiden begränsas och icke avse all framtid. Vidare torde det vara riktigt att från lagstiftningen undantaga sådana kortvariga servitut som kunna anses tillgodose rent tillfälliga behov. Vad departementschefen i berörda avseenden föreslagit finner utskottet innebära en ur anförda synpunkter godtagbar anordning beträffande alltjämt gällande servitut. Skogsfångs- eller mulbetes-servitut i Norrland, som är begränsat till minst 15 år eller till fastighetsägarens livstid och vars giltighetstid utgår före den 1 januari 1960, skulle sålunda genom den förordade lagstiftningen komma att bestå intill nämnda dag. Då det är av betydelse att dessa bestämmelser kunna vinna tillämpning med det snaraste, torde lagen böra träda i kraft redan den 1 januari 1947.

Vad angår de hithörande servitut, vilka formellt redan upphört men som i praktiken det oaktat få opåtal utövas, kan visserligen invändas, att ett motsvarande stadfästande av dessas fortvaro kommer att drabba skogsägare som frivilligt visat tillmötesgående. Emellertid torde kunna förväntas, att dessa parter icke skola vilja motsätta sig en reglering av det faktiska mellanhavandet för ytterligare någon tid framåt. I betraktande härav och med hänsyn till vikten av att jämväl jordbrukare, som åtnjuter dylik förmån, får sin

ställning tryggad, anser sig utskottet kunna tillstyrka, att den nya lagstiftningen i enlighet med föreliggande proposition må inbegripa även servitut, som här avses, under förutsättning att giltighetstiden utlupit tidigast den 1 januari 1940 och att detsamma utövas ännu vid 1946 års slut.

Under förarbetena till propositionen ha meningarna varit delade, huruvida och i vilken utsträckning ersättning bör utgå för det tvångsingrepp, som den förordade servitutsförlängningen innebär för de tjänande fastigheternas ägare. En återspeglning härav har förekommit inom utskottet, som likväl icke funnit tillräcklig anledning föreligga att föreslå någon jämkning av den ståndpunkt, som intagits av departementschefen vid lagförslagets slutliga utformning, nämligen att den servitutsbesvärade fastighetens ägare må vara berättigad till ersättning för olägenhet av någon betydelse. På grund av vad Sveriges skogsägareförbund anfört i sitt remissyttrande torde kunna förväntas, att från de större skogsägarna i sagda förbund icke komma att framställas anspråk på vederlag ävensom att övriga skogsägare i anslutning härtill skola visa sådan förståelse för lagstiftningens sociala innebörd att gottgörelser behöva ifrågakomma allenast i tämligen begränsat antal fall.

Det synes utskottet ändamålsenligt att ersättningskrav, varom här är fråga, prövas av därför särskilt tillsatta nämnder på sätt lagförslaget anger.

För att när ersättning finnes böra utgå underlätta för servitutsinnehavare med svag ekonomisk ställning att erlægga beloppet, torde det såsom departementschefen uttalat bliva nödvändigt, att statsbidrag ställas till förfogande. De grunder departementschefen uppdragit för en dylik bidragsverksamhet, avsedd att handhavas av den statliga egnahemsorganisationen, synas utskottet lämpligt avvägda. Bestämmelserna härom torde böra meddelas i en särskild kungörelse.

Vad härefter angår lagförslagets innehåll i ovan ej berörda delar samt dess utformning har under utskottets behandling av ärendet icke framställts någon invändning eller anmärkning.

Ej heller anslagsberäkningen för den planerade bidragsverksamheten, vari inräknats även medel till bestridande av kostnaderna för ersättningsnämndernas arbete, har föranlett erinran från utskottets sida.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa,

- att riksdagen må med bifall till förevarande proposition
- 1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om förlängning av tiden för vissa servitut;
  - 2) till *Bidrag till gäldande av ersättning vid förlängning av vissa servitut* å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetåret anvisa ett *förslagsanslag* å 10 000 kronor.

Stockholm den 28 november 1946.

På sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit:

från andra lagutskottet: herrar *Norman, Holmbäck**, *Sten**, *Hagman, Andersson* i *Gisselås, Hellbacken, Ryberg* och *Hermansson*;

från jordbruksutskottet: herr *Olsson, Nils**, friherre *Beck-Friis*, herrar *Dahlström, Nilsson, Bror, Andersson* i *Tungelsta**, *Ericsson* i *Sörsjön, Mäler* och *Carlström*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Mäler*.
